

ODD EIKEN:

Framtiden är borgerlighetens

På många områden är i dag spännvidden större mellan den politiska debatten och vardags-erfarenheterna än den är inom den politiska debatten.

Nu gäller det att tala om vad de borgerliga partierna står för men också förklarar varför motståndarens samhällsmodell är i grunden fel. Det ger väljarna rejäla alternativ att välja mellan och det visar att Sverige inte är dömt att vara en socialdemokratisk partiangelägenhet.

Civilekonom Odd Eiken är chef för Moderata Samlingspartiets allmänpolitiska avdelning.

Historien skrivs av segrarna, heter det. Det gäller inte bara krig, utan också val. Historieskrivningen kring 1988 års riksdagsval har hittills varit famlande. Så är det också ett val utan vare sig entydiga segrare eller förlorare.

Socialdemokraterna kan vara glada över att kunna sitta kvar. Några, tämligen halvkvädna, försök har också gjorts att utropa 1988 års val till ännu en av dessa slutgiltiga segrar över "högervågen".

Men man behöver inte tränga särskilt långt bakom partiretoriken för att se en annan socialdemokratisk valanalys. Valresultatet var ett av efterkrigstidens sämsta, och detta efter lång högkonjunktur och förtroendemätningar för partiledaren som varit extremt höga. Den långsiktigt nedåtgående tendensen i tillväxt. Sveriges storstadsområden är speciellt bekymmersam för socialdemokraterna, så bekymmersam att regeringen har ställt upp med en speciell utredningsman i ärendet.

VPK och Miljöpartiet är valets framgångspartier, men kan båda känna oro över att ha vunnit på andras brister snarare än egna förtjänster. I VPK:s fall är det väldokumenterat att en stor del av väljarna egentligen anser sig vara socialdemokrater.

Miljöpartiets dilemma

I Miljöpartiets fall är det uppenbart att partiet valts in av väljare med olika och svärförenliga bevekelsegrunder. En grupp har naturligtvis drivits av ett miljöengagemang. För en annan, och sannolikt större, grupp har miljön snarare blivit katalysator för en protest mot de etablerade partierna. Dilemmat är att behålla röster som

protesterar mot det etablerade när de leder till att partiet självt blir en del av etablissemangen.

Miljöpartiet bärs inte fram av en ungdomlig våg av entusiasm. I själva verket ser inte Miljöpartiets väljare sitt parti som det bästa i någon annan fråga än just miljön. Än mindre går det att finna något stöd för den samhällsutopi som Miljöpartiet företräder, och som det måste företräda om det ska lyckas framstå som ett helt annorlunda alternativ till det etablerade. I

Miljöpartiets dilemma är att behålla röster som protesterar mot det etablerade när de leder till att partiet självt blir en del av etablissemangen.

denna valrörelse gick dilemmat att hantera, genom att utopin och ståndpunkterna på andra områden än miljön övergavs så fort de ställdes under granskning. Men frågan är om det går i längden?

De borgerliga partierna

På den borgerliga sidan har Centerpartiet präglats av en närmast euforisk glädje. Likväl handlar det om att många års nedgång inte har fortsatt. Om detta är ett trendbrott återstår att se, och om så är fallet är det fortfarande lång väg att gå.

I Folkpartiets fall är förlusten tung, därför att förväntningarna var så höga. Folkpartiet skulle återta Ohlins roll som dominerande parti vid sidan av socialdemokraterna, det var inte fråga om att gå fram eller tillbaks utan bara om framgångarnas storlek. I ljuset av detta är besvikelsen lätt att förstå, likväl har Folkpartiet nått ett historiskt sett gott resultat.

Moderaternas fall var det motsatta. Förväntningarna var låga, och utgångsläget svårt. Visst blev det ännu en tillbakagång, men det är inte en historiskt låg nivå. Moderaterna gick framåt under själva valkampanjen och förefaller snarast ha ett bättre utgångsläge i dag än för ett år sedan.

Allt fler röstar inte

Men i denna värld av gråskalor, finns det likväl ett par slutsatser av valet som är entydiga, och därför förtjänar att granskas.

Det är, för det första, att väljarrörelser av betydelse i detta val inte har skett mellan olika partier, utan mellan partierna och soffan. Den etablerade politiken har misslyckats med att vinna väljarna från vardagsrummen till valurnorna.

Och det är, för det andra, konstaterandet att detta har drabbat det borgerliga blocket i större utsträckning än det socialistiska.

Klassröstningen luckras upp

Inget jämförbart land har varit så dominerat av klassröstningen som Sverige. Den stora majoriteten röstar som de alltid röstat, därför att de bor, jobbar och föds in i det. Den starka klassröstningen har varit skälet till den svenska socialdemokratis ovanliga styrka, även om det också funnits borgerlig klassröstning.

Sakta men säkert luckras klassröstningen upp. Men, som valforskarna ofta påpekar, så avtog den borgerliga klassröstningen snabbare än den socialdemokratiska.

I storstäderna växer en ny typ av väljare fram. Hon röstar inte efter arv, yrke, ur-

sprung, vanans makt eller allmän plikt-känsla. Hon närmar sig den politiska marknaden lika kritiskt och respektlöst som arbetsmarknaden eller bilmarknaden. Inställningen är att "först måste de övertyga mig om att jag överhuvudtaget ska handla, och sen vad jag ska köpa. Jag bestämmer mig sent och är beredd att byta".

Denna attityd blir långsiktigt allt vanligare, även om den hittills framförallt brutit igenom bland traditionellt borgerliga grupper.

Av detta följer borgerliga väljares större – och tilltagande – rörlighet. Av detta följer också att företeelser som är ägnade att minska förtroendet för den etablerade politiken bland just dessa väljare snabbt leder till minskat valdeltagande.

"Negative campaigning"

Det har, inte minst i ljuset av det amerikanska presidentvalet, förts en intensiv debatt om fenomenet "negative campaigning" – d v s kampanjtekniken som framförallt inriktar sig på att så tvivel om motståndarens goda vilja, hjärta, och avsikter. "Negative campaigning" introducerades i Sverige av socialdemokraterna. Efter studieresor till USA genomfördes en fullskalig lansering 1985 riktad mot Moderaterna, tydligast illustrerad i den reklamfilm som beskrev Moderaternas samhälle som ett där folk sparkas ned i tunnelbanan och barnen får örffilar om de inte betalar för skolmaten. I år sökte socialdemokraterna repetera denna kampanj, fast nu med udden även mot Folkpartiet. Uttalandet om t ex Westerbergs felprogrammerade hjärna, är sådant som skulle lett till moraliska bannor från TV:s kommentatorer, om det

sagts i en amerikansk presidentkampanj i stället.

Fjärmande från politiken

Den här typen av kampanj har visat sig ofta vara kortsiktigt framgångsrik för mobiliseringen av egna och demobilisering av motståndarens väljare. Samtidigt är det långsiktigt eroderande för det politiska förtroendet som helhet. Men eftersom den förstnämnda vinsten tillfaller en, och det sistnämnda priset betalas av alla, så är många beredda till den typen av kampanj.

Den borgerliga klassröstningen avtog snabbare än den socialdemokratiska.

Om A säger att B har en felprogrammerad hjärna, och B säger att A far med osanning, konstaterar väljarna att alla bråkar och skäller, och stannar kanske hemma.

På samma sätt kan det konstateras att affären och skandaler, typ Ebbe Carlsson-affären, även har drabbat borgerliga partier, trots att det inte är deras skuld. Politiken i sin helhet känns solkigare, och det drabbar partier vars väljare i större utsträckning är prövande och sökande.

Borgerliga politiker kan måhända tycka det känns orättvist att motståndarna "bara" behöver övertyga väljare om att göra sin medborgerliga plikt för att vinna, medan de måste vinna väljare först till valurnan och sen till sitt eget parti.

Denna slutsats är inte särskilt konstruktiv. En viktigare slutsats består i stället i en del möjligheter och en del självkritik.

Borgerlighetens möjlighet

Möjligheten ligger i att borgerligheten tidigare tvingas att anpassa sig till de idéer och väljarbeteenden som är framtidens. En växande skara väljare kräver mer av ett parti än skräckkampanj och nostalgi. De söker besked och klarspråk och praktiska förslag och viktiga idéer.

För socialdemokraterna är detta det långsiktiga problemet. I snart sagt varje sakfråga har socialdemokraternas åsikter

En växande skara väljare kräver mer av ett parti än skräckkampanj och nostalgi.

ett betydligt svagare stöd än partiet har i val. Taktiken att sopa klarspråk och förslag under mattan, och i stället skrämmas med andra, har förvisso drivits skickligt, men leder samtidigt till att den egna rörelsens glöd och drivkraft blir allt svagare. Efter 1985 års val hördes många kritiska socialdemokratiska röster som konstaterade att det gick bra den här gången, men inte en gång till utan att ha något eget att komma med. Det blev en gång till, men debatten om vart socialdemokraterna idémässigt ska ta vägen växer sig också starkare.

Borgerliga idéer har däremot ett starkare stöd än borgerliga partier. Och i längden är det bättre att ha ett taktiskt problem än ett politiskt.

Men här måste också den borgerliga självkritiken komma in. Borgerliga ideal har ett starkt folkligt stöd. Men ska det stödet också bli ett stöd för borgerliga partier krävs åtminstone att alla dessa partier törs stå för och driva sina ideal. Om hela valdebatten blir en diskussion

om förändringar i marginalen på samma politik, är det svårt att motivera väljare för att byta förvaltare av politiken, och även svårt att motivera dem som inte känner igen sig i beskrivningarna att överhuvudtaget bemöda sig om att rösta.

Ökad spännvidd

På många områden är idag spännvidden större mellan den politiska debatten och vardagserfarenheterna, än den är inom den politiska debatten.

Familjepolitik tenderar att bli en diskussion om några hundralappar i olika bidragsmodeller, och om teknaliteterna i utbyggnaden av den kommunala barnomsorgen. I verkligheten konstaterar många att det hjälper föga om daghem byggs, när de står tomma i brist på personal. Och fler ändå känner vanmakt och hjälplöshet över att vara helt berövade sina möjligheter att bestämma över sina barns omsorg.

Skolpolitik blir en tävlan om vem som vill lägga störst förstärkningar på maten, böckerna och fasaderna. I verkligheten undrar den okunnige hur så mycket kan vara så dåligt, när det satsas mer pengar än någonsin i tiden och någonstans i världen.

I valdebatten ansåg regeringen och även flera borgerliga företrädare, att frågor som landets framtida försvar och vår roll i ett enat Europa var alltför viktiga för att diskuteras i val. I verkligheten frågar man sig varför man ska intressera sig för valdebatten alls, om man inte får diskutera det som på några års sikt är viktigare än det mesta.

I debatten om den senaste justitieskandalen diskuteras vem som visste vad och när, och alla mäktiga män försäkrar att

ingenting har gjorts fel, utom möjligen av en enstaka tjänsteman. I verkligheten förundras folk över att allt är bra, samtidigt som justitieministrar, polischefer, justitieombudsmän och chefer på kriminalvårdsstyrelsen avgår i samma takt som rollfigurer slinker in och ut i TV:s Varuhuset.

I TV diskuteras skattepolitik som ett meningslöst nollsummespel där den enes förbättring mekaniskt blir den andres försämring. I verkligheten går vi till jobbet varje dag, skapar medel och resurser för egen del, men också för alla andra.

Visa på alternativen

Så kan uppräknningen fortsätta. Klyftan mellan den politiska klassens verklighetsbeskrivning och verkligheten är stor och växande. Följden blir att fler vänder sig till den som säger sig stå för något helt annat, även om det är oklart vad, eller helt enkelt vänder sig bort från politiken och valet överhuvudtaget.

Skulden är hela den politiska klassens.

Socialdemokratiska och borgerliga politiker. Journalister och media. Men medan socialdemokraterna har ett intresse av att denna klyfta finns därför att den döljer, är det förutsättning för en borgerlig förnyelse att den försvinner.

Vanmakten och missnöjet över orimligheterna som så många känner i sin var-

dagstillvaro har ännu inte förvandlats till en politisk kraft. Det är de borgerliga idéernas misslyckande, samtidigt som det är deras utmaning.

Men ska detta ske krävs en ny insikt. Insikten om det är inte så att borgerliga förslag kan vara kloka, utan också så att borgerliga ideal är fina. Insikten om att det inte räcker med att visa enighet om konkreta förslag, det måste också visas varför det är förtvivlat viktigt att dessa förslag genomförs.

Borgerliga idéer har ett starkare stöd än borgerliga partier. Och i längden är det bättre att ha ett taktiskt problem än ett politiskt.

Och det krävs, icke minst, en insikt om att den berättigade motviljan mot att anamma socialdemokratisk kampanjmetodik inte är samma sak som att undvika en rak, öppen och ärlig konfrontation i ideologiska och principiella frågor. Tvärtom är just detta demokratins livsluft. Att tala om vad man står för, men också förklara varför motståndarens samhällsmodell i grunden är fel, ger väljarna rejäla alternativ att välja mellan. Och det visar att Sverige är inte dömt att vara en socialdemokratisk partiangelägenhet.